

MÜHENDİSLİK ve ETİK

BAŞLAMADAN BİR ÖZLÜ SÖZ

“Ahlâk olmayan yerde, kanun bir şey yapamaz.” **Napoleon Bonaparte**

MÜHENDİS

Sanayi devrimiyle birlikte, mühendislik mesleğinin giderek gelişmesiyle tarih sahnesine ‘mühendis’ denen ilginç bir insan "tipi" çıktı..

‘Makine yapan’, üreten, çözen, çözümleyen, hesaplayan, onaran, denetleyen, tasarlayan, planlayan, verim arttıran mühendis...

Farsça endaze (ölçü) kelimesinin Arapçalaşarak hendese olmasının ardından, bizim kültürümüzde ölçen, düzenleyen, insana mühendis denilmeye başlandı..

Bir tanıma göre; mühendislik bilim ve matematiksel prensipleri, tecrübe, karar ve ortak fikirleri kullanarak insana faydalı ürünler ortaya koyma sanatıdır.

ETİK

Etik kavramı Yunanca ‘ethos’ sözcüğünden gelmekte, karakter ve alışkanlık anlamlarını içermektedir.

TDK Türkçe Sözlüğü etik için önce ‘ahlâk bilimi’, sonra da ‘ahlâkla ilgili’ sözcüklerini kullanmaktadır.

Ahlâki ya da etik kurallar ortak yaşamı mümkün kılmaktadır.

Ahlâk ve etik kavramları akademik çevre dışında çoğu kez birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

Kimilerine göre ‘ahlâksız’ bir davranış, sadece ‘cinsel’ içerikli ‘namussuz’ bir davranış olarak görülmekte ve hatta ‘hakaret’ içermektedir.

‘Etik – dışı’ ifadesi daha ‘nötral’, daha rahat kullanılan bir kavram olarak görülmekte ve dolayısıyla tercih edilmektedir.

Etik, "coğrafyaya, sınırlara ve topluluklara göre şekillenmez".

Yani etik, toplum tarafından kabul edilen, hemen herkesçe benimsenen evrensel kuralları içermektedir.

Sürdürebilirlik penceresinden bakıldığında etik, kaynakların ve toplumsal değerlerin gelecek nesillere eksiltmeden, tam tersine çoğaltılarak ve geliştirilerek aktarılması olarak ifade edilebilir.

SORUMLULUK ve ETİK

Sorumluluk, günlük hayatta bireysel ve toplumsal düzeyde sık kullanılan kavramlardan biridir.

Sorumluluk; “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi; mesuliyet” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK Sözlük, Cilt 2).

Bu sorumlulukların bir kısmı doğal olarak ortaya çıkar ve gelişir.

Örneğin;

- Sağlığımızı korumak,
- Aile içindeki konumumuzun şartlarını yerine getirmek,
- Arkadaşlarımıza yardımcı olmak,
- Çevreyi kirletmemek

gibi sorumluluklar gündelik hayatta yerine getirilmeye çalışılan sorumluluklardır.

Buna karşılık;

- Çalıştığımız işte bize verilen görevlerin sorumluluklarını üstlenmek,
- Kanunlara uygun hareket etmek,
- Vergi vermek, askerlik yapmak gibi vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirmek ise,

çerçevesi ve sınırları daha belirgin sorumluluklara işaret eder.

Kişi, her şeyden önce, birey olarak kendisine karşı sorumludur.

İnsanın kendisine karşı bireysel sorumluluğu, sahip olduğu maddi ve manevi değerlerini doğru, yerinde ve zamanında kullanmasını gerektirir.

Bireysel sorumlulukların tamamının sosyal boyutu vardır.

Çünkü, her insan aileden başlamak üzere küçük ya da büyük sosyal gruplar içinde yaşar.

Kişinin yapacağı hareketlerin bütün sosyal sistemi etkileyebileceğini dikkate alması gerekir.

Görev sorumluluğu, bireysel sorumluluk ve bunun üzerine eklenen sorumluluklar toplamıdır.

Bireyin farklı konum ve durumlarda üstlenmiş olduğu farklı roller de onun görev sorumluluklarını zamana, konuma ve duruma göre farklılaştırabilir.

Ayrıca, kişilerin birey olarak buldukları aile, grup, iş yeri, okul, topluluk ve nihayet bir toplumun üyesi olmakla üstlendikleri roller ve görevler onlara görevlerine ilişkin sorumluluklar yüklemektedir.

Kişiler bu sorumluluklarını yerine getirdikleri ölçüde saygınlık kazanırlar...

“Kendi evinizde iken ailenize, sokakta iken gelip geçenlere, yalnızken kendinize saygılı olunuz.” DEMETRIOS

ETİK DEĞERLER ve İLKELER

- Adalet (hakça davranma)
- Doğruluk - Dürüstlük (içi - dışı bir olma, ‘hilesiz olma’)
- Tarafsızlık (nesnel davranma, liyâkati esas alma)
- Sorumluluk (bencillik ve kişisel çıkarlardan uzak olma, sorumlu davranma)

Ahlâk kuralları yazılı olmayıp, ihlal edilmesi halinde toplumun "ayıplaması", "kınaması", hatta "dışlaması" gibi sosyal yaptırımlar içermektedir.

Günümüzde birçok etik ilke, ülkelerin mevzuatına, kurum ve kuruluşların etik davranış kodlarına geçirilerek yazılı hale dönüştürülmüş, yaptırımlara bağlanmıştır.

Bütün ülkelerde etik düzenlemelerin amacı, etik davranış ilkelerine bağlı saygılı bir toplum oluşturmaktır.

Bunun için şu üç şey önemlidir:

- Kararların etik davranış ilkelerine uygun olarak alınması: Etik Kararlar
- Etik sorumluluk ve dürüstlük içinde faaliyetlerin yürütülmesi: Etiğe Dayalı Uygulamalar
- Halkın güvenini kazanmış etik uygulamaların mevcudiyeti: Halkın Güvenini Kazanmak

MESLEK ETİĞİ

Meslek Etiği; doğrudan doğruya insanla ilgili mesleklerde uyulması gereken davranış kuralları olarak tanımlanabilir.

Meslek Etiği belirli bir meslek grubunun, mesleği için oluşturup koruduğu, meslek üyelerine emreden, uyulması gereken davranışlar bütünüdür.

Meslek Etiği'nin önemli özelliklerinden birisi, dünyanın her yerinde aynı meslekte çalışanların bu davranış kurallarına uygun davranmaları gerektiğidir.

Meslek Etiği belirli meslekleri veya görevleri olan insanlara uygulanan davranış standartlarıdır.

İş ve Çalışma Etiği'ni sağlam temellere oturtmak yaşamsal ve toplumsal bir önem taşır.

Hekim Yemininden bir bölüm:

".. benden hizmet bekleyen kimselerin sırlarına saygılı olacağıma ve onları saklayacağıma, hekimlik mesleğinin onurunu ve temiz töresini sürdüreceğime, .."

Avukat Yemininden bir bölüm:

"Hukuka, ahlâka, mesleğin onuruna ve kurallarına uygun davranacağıma namusum ve vicdanım üzerine and içerim."

Mühendislik Yemini

Bana verilen Mühendislik unvanına, daima lâıyk olmaya; onun bana sağladığı yetki ve yüklediği sorumluluğu bilerek, hangi şartlarda olursa olsun onları iyiye kullanmaya; yurduma ve insanlığa yararlı olmaya kendimi ve mesleğimi maddi ve manevi alanlarda yükseltmeye çalışacağıma namusum ve şerefim üzerine and içerim."

AHİLİLİK ve İŞ ETİĞİ (ahlâkı)

Ahilik, meslek etiği konusunda en çarpıcı örneklerden biri olup, ahilik teşkilatı ise bu anlamda en etkili kurumlardan birisidir.

Azerbaycan'dan Anadolu'ya gelmiş bir halk bilgini olan Ahi Evran, bu teşkilatın kurucusudur.

Ahilik, 13. ile 19. yüzyıllar arasında, Anadolu başta olmak üzere Balkanlar'dan Kırım'a uzanan bir coğrafyada egemen olmuş (bir başka ifade ile Osmanlı İmparatorluğunun temelini oluşturmuş) ekonomik, sosyal, kültürel bir kurumdur.

Ahilik; işi kutsal, çalışmayı ibadet sayan karşılıklı işbirliği ve sosyal dayanışmaya dayalı, kaliteyi ve müşteri hizmetini ilke edinmiş, mesleki gelişmeyi, sürekli eğitimi esas alan ahlâk anlayışını temsil eder.

Meslek ahlâkına uygun tutum ve davranışlar denetlenir, kurallara uymayanlara yaptırımlar uygulanırdı.

Esnafta her şeyden önce doğruluk aranırdı.

Çürük iş yapmak, belirlenen fiyatın üstünde mal satmak, başkasının malını taklit etmek büyük suç sayılırdı.

Kalitesiz mal üreten, tüketiciyi aldatan, yüksek fiyatla mal satan esnaf ve sanatkâr birlikten ihraç edilir, işyeri kapatılırdı.

Böylelerine 'yolsuz' denir, piyasadan hammadde alamaz, kimse ona mal satmaz, o malını kimseye satamazdı.

Kahvelere kabul edilmez, cemiyet toplantılarına giremezdi.

MÜHENDİSLİK ETİĞİ

Mühendislik etiği ilkeleri ilk kez American Institute of Electrical Engineers (AIEE) tarafından 1912 yılında geliştirildi

5 Ekim 1977 yılında **NSPE** mühendislik etiğinin altı temel ilke ve bunları açıklayan toplam 48 alt maddeden oluşan kavramlarını (kod sistemini) açıklamıştır.

- Mühendisler, mesleki görevlerini yerine getirirken, toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını en önde tutacaklardır.
- Mühendisler, sadece kendi uzmanlık alanlarındaki hizmetleri vermelidirler.
- Mühendisler, yalnızca objektif ve gerçek resmi raporlar yayımlayacaklardır.
- Mühendisler, mesleki konularda, her işveren veya müşteri için güvenilir vekil olarak davranacaklar ve çıkar çatışmalarından kaçınacaklardır.
- Mühendisler, hizmetlerinin geçerliliği konusunda mesleki itibarlarını oluşturacak ve diğerleriyle haksız rekabete girmeyeceklerdir.
- Mühendisler, mesleki doğruluğunu, onurunu ve değerini yüceltmek ve geliştirmek için çalışacaklardır.
- Mühendisler, mesleki gelişmelerini kendi kariyerleriyle devam ettirecekler ve kendi kontrolleri altındaki mühendislerin mesleki gelişmeleri için olanaklar sağlayacaklardır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) mesleki davranış ilkelerinin belirlenmesi için çeşitli çalışmalar yapmış ve 2000 yılında yapılan 38.Mimarlık ve Mühendislik Kurultayında 'Mimarlık ve Mühendislik Mesleki Davranış İlkeleri' kabul edilmiştir.

Mimar ve mühendislerin mesleki davranış ilkeleri 4 ana başlık altında toplanmıştır:

■ Toplumsal ve Sosyal Sorumluluklar

Mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini, toplumun ortak çıkarları; evrensel insani kazanımların ve kültürel mirasın korunması ve insan refahının gelişimi için kullanırlar. Toplumun sağlığı, güvenliği ve refahı için duymuş oldukları sorumluluk her zaman kendi kişisel çıkarlarının, meslektaşlarının çıkarlarının ya da mimar ve mühendisler topluluğunun çıkarlarının üstünde yer alır.

■ Doğaya ve Çevreye Karşı Sorumluluklar

Doğayı ve çevreyi korumayı, onlara zarar vermemeyi, uygulamalarının doğayla uyumlu olmasını sağlamayı mesleki sorumluluklarının ayrılmaz parçası olarak görürler, doğal kaynakların ve enerjinin tasarrufuna özel önem verirler.

■ İşverene ve Müşteriye Karşı Sorumluluklar

İşverenleri ya da müşterileriyle olan iş ilişkilerini etkileyecek şekilde doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir armağan, para ya da hizmet ya da iş teklifi kabul etmezler; başkalarına teklif etmezler, mesleki ilişkilerini geliştirmek amacıyla siyasal amaçlı bağış yapmazlar.

■ Mesleğe ve Meslektaşına Karşı sorumluluklar.

Mesleki etkinliklerini, tüm meslektaşlarının güvenini kazanacak bir biçimde ve mesleğin saygınlığına azami özen göstererek sürdürürler.

ETİK DAVRANMANIN OLUMLU ve OLUMSUZ SONUÇLARI

Olumlu Sonuçları

- Saygınlık kazanma
- Güvenirlilik
- İyi bir imaja sahip olma
- Sorunların çözümünde yardım görme
- Toplumda kabul görme vb.

Olumsuz Sonuçları

- İşini kaybetme
- İş yaşamında soyutlanma
- Kişisel benliğin zarar görmesi
- Çalışma arkadaşlarıyla ilişkilerin bozulması
- Müşterisini kaybetme vb.

“Kendi evinizde iken ailenize, Sokakta iken gelip geçenlere, Yalnızken kendinize saygılı olunuz.” **Demetrios**

SON SÖZ YERİNE

Mesleki sorumluluk, sadece mühendisler için değil diğer tüm meslekler için de geçerlidir.

- Müvekkilini savunurken gerekli özeni göstermeyerek, haksız yere ceza almasına veya hak kaybına neden olan avukat;
- Tıp biliminin gerektirdiği tedavi yöntemlerini özenle uygulamayan ve bu nedenle hastasının belki de yaşamını kaybetmesine neden olan hekim;
- Hazırladığı mali tablolarla, işletmelerin daha az vergi ödemesini (vergi kaçırmasını) sağlayan muhasebeci, vb.

Tüm bu durumlarda meslek sahibinin sorumluluğu gündeme gelmektedir.

Bu olayların tümünde hizmet alanlar; bu hizmeti veren kişilerin özensiz davranışlarından dolayı zarara uğramaktadırlar.

Sorumluluk, hukuk düzeninin “olmazsa olmaz” öğelerinden biridir.

Toplum içinde yeri, konumu ne olursa olsun herkes, davranışının hesabını vermekle yükümlüdür.

Hiçbir meslek sahibinin bir ayrıcalığı yoktur, olmamalıdır.

Hak arama bilincinin yeterince gelişmediği toplumlarda ne yazık ki bu tür davranışlar için söylenebilecek söz “yapanın yanına kâr kalma” sıdır.

Bu nedenle, her alanda bu sorumluluk bilincinin gelişmesi için etik değerlere gereksinim vardır.

Toplumun her alanında, değerlerin değiştiği ve zayıfladığı günümüzde, her meslek dalında etiğe duyulan gereksinim giderek daha da artmaktadır.

BİTİRME DEN BİR ÖZLÜ SÖZ

“Bir millet, zenginliğiyle değil, ahlâk değeriyle ölçülür.” **M.Kemal ATATÜRK**

Teşekkür ederim...